

Příloha č. 3 ke ZPRÁVĚ O DRUHÉM KOLE PROCESU NÁRODNÍHO HODNOCENÍ RIZIK PRANÍ PENĚŽ A FINANCOVÁNÍ TERORISMU

Vymezení pojmu skutečného majitele a evidence skutečných majitelů

1. Pojem skutečného majitele a jeho vymezení

Pojem skutečného majitele je od 1. června 2021 vymezen v § 2 písm. c) až e) zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů (dále jen „zákon o ESM“). Do té doby byla definice skutečného majitele předmětem § 4 odst. 4 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, v znění pozdějších předpisů (tzv. „AML¹ zákon“).

Zákonná úprava je transpozicí definice skutečného majitele podle čl. 3 odst. 6 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES (dále jen „AML směrnice“).² Běžně se hovoří o tzv. IV. AML směrnici.

Vymezení skutečného majitele podle zákona o ESM se opírá o eurokonformní výklad a sleduje smysl a účel transponované směrnice. Skutečný majitel je vymezen jednak přesněji a jednak tak, aby byl institut skutečného majitele smysluplně aplikovatelný.

Pojem skutečného majitele je vždy vymezen ve vztahu k nějaké právnické osobě nebo právnímu uspořádání.³ Vždy se hovoří o skutečném majiteli určité právnické osoby nebo o skutečném majiteli určitého právního uspořádání. Nelze pak mít skutečného majitele fyzické osoby ani pobočky či jiných pojmů bez právní osobnosti, s výjimkou zmíněného právního uspořádání (viz dále).

Od pojmu skutečného majitele je třeba odlišit pojem skutečného majitele transakce (obchodu), který je vymezen v § 4 odst. 4 písm. b) AML zákona. Skutečným majitelem je v kontextu AML zákona také fyzická osoba, za kterou se obchod provádí. Slovy AML směrnice je to ten, jehož jménem se činnost nebo transakce provádí („*Person on whose behalf a transaction is conducted*“). Tento prvek definice je vázán nikoli ke klientovi (tj. právnické osobě nebo právnímu uspořádání), ale ke konkrétní transakci nebo aktivitě. Lze proto hovořit o skutečném majiteli jednotlivé transakce, respektive skutečném

---

¹ Z anglického *anti-money laundering*.

² IV. AML směrnice byla novelizována směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU (tzv. V. AML směrnice). V definici skutečného majitele však ke změně nedošlo.

³ Právním uspořádáním je ve smyslu § 2 písm. a) a b) zákona o ESM svěřenský fond nebo jemu strukturou nebo funkcemi podobné zařízení řídicí se právem jiného státu.

majiteli určitého jednání. Tento aspekt zůstává relevantní v kontextu provádění kontroly klienta v režimu AML zákona, nikoli však v kontextu širší zkoumané problematiky skutečných majitelů právnických osob a právních uspořádání. Účelem institutu skutečného majitele transakce je vyjasnit, zda je určitý obchod prováděn napřímo, nebo zda je využit prostředník. Věcně se tomuto aspektu věnuje zejména § 8 AML zákona. Obecně řečeno je pak skutečným majitelem transakce ten, v jehož prospěch a z jehož pokynu (pro koho) se obchod skutečně provádí.

1.1. Materiální a formální skutečný majitel

Obecně lze v pojmu skutečného majitele oddělit rovinu materiální a rovinu formální. Materiálním skutečným majitelem je ten, kdo může mít skutečně z právnické osoby nebo právního uspořádání významný prospěch nebo může mít na právnickou osobu nebo právní uspořádání rozhodující vliv. Formálním skutečným majitelem je pak ten, kdo jím je pouze s ohledem na svou pozici (funkci), bez ohledu na faktický stav. Typicky se budou obě roviny prolínat, tj. formální skutečný majitel bude mít i na chod právnické osoby nebo právního uspořádání reálný vliv.

V případě korporací je materiální pojetí primární, v případě právních uspořádání, fondací a ústavů stojí oba přístupy vedle sebe.

V případě korporací AML směrnice jasně stanovuje, že se má vždy nejdříve zjišťovat jejich materiální skutečný majitel [čl. 3 odst. 6 písm. a) AML směrnice]. U právních uspořádání a jim podobných právnických osob (fondací) se pak zjišťují jak skuteční majitelé materiální, tak ti ryze formální [čl. 3 odst. 6 písm. b) a c) AML směrnice]. Vymezení skutečného majitele také podle formálního kritéria, bez přednosti materiální roviny, představuje odklon od materiálního základu definice skutečného majitele a lze jej považovat z hlediska evropské úpravy minimálně za nekoncepční. Přístup ke skutečnému majiteli korporací a svěřenských fondů je tedy mírně odlišný.

1.1.1. Materiální pojetí

Materiální vymezení je v české úpravě obecně stanoveno jako primární. Skutečným majitel je vymezen pomocí dvou pojmů, a sice koncového příjemce a osoby s koncovým vlivem [§ 2 písm. c) až e) zákona o ESM]. **Skutečný majitel je každá fyzická osoba, která je koncovým příjemcem nebo osobou s koncovým vlivem.** Slovy zákona:

- **Koncovým příjemcem je osoba, která může mít přímo nebo nepřímo prostřednictvím jiné osoby nebo právního uspořádání podstatnou část z celkového majetkového prospěchu tvořeného při činnosti nebo likvidaci právnické osoby nebo tvořeného při správě nebo zániku právního uspořádání („prospěch“), a tento prospěch dále nepředává.**
- **Osobou s koncovým vlivem osoba, která může bez pokynů jiného přímo nebo nepřímo uplatňovat rozhodující vliv v právnické osobě nebo na správu právního uspořádání.**

Vlastnictví a kontrola

Před rozebráním jednotlivých aspektů vymezení skutečného majitele je třeba přiblížit definici skutečného majitele podle IV. AML směrnice. Ta v čl. 3 odst. 6 hovoří o skutečném majiteli jako o tom,

kdo „v konečném důsledku vlastní nebo kontroluje právnickou osobu prostřednictvím přímého nebo nepřímého vlastnictví ... nebo prostřednictvím kontroly jinými prostředky“.

Směrnicové vymezení skutečného majitele pracuje spíše s neprávní terminologií – formálně např. nelze „vlastnit“ právnickou osobu. Zároveň vychází z úvah odvozených od typických případů obchodních korporací. S ohledem na širší aplikovatelnost vymezení skutečného majitele (např. na spolky, nadace nebo právní uspořádání) je proto třeba abstrahovat všeobecně platný základ a zabývat se smyslem institutu skutečného majitele.

Ve vymezení skutečného majitele dle AML směrnice lze spatřovat nejasnost v tom ohledu, že na jedné straně diferencuje mezi vlastnictvím a kontrolou, na druhé straně projevy těchto charakteristik volně zaměňuje a prolíná. Vlastnictví a kontrola zjevně nejsou ve smyslu směrnice jakési oddělené kategorie, ale spíše typické příznaky skutečného majitele; proto definice v zásadě kruhově uvádí, že „skutečný majitel vlastní nebo kontroluje prostřednictvím ... vlastnictví ...“. Je proto třeba se ptát, jak pojmy vlastnictví a kontroly obsahově naplnit, respektive jak je vyjádřit právně srozumitelně a zároveň v souladu s cílem směrnice.

Jak vlastnictví, tak kontrola, jsou v AML směrnici logicky spojovány s podílem v právnické osobě, konkrétně pak „akciového či vlastnického podílu nebo hlasovacích práv“. Ze srozumitelných důvodů směrnicová definice nezabíhá do detailů druhů podílů a nezabývá se různými možnostmi práv, která lze do podílů vtělit. Z hlediska transponované úpravy je však třeba vnímat, že společníci mohou mít ve svých podílech vtělena různá práva.

Pro účely tohoto textu postačí učinit hrubé členění na práva spojená s rozhodováním (podíl na hlasovacích právech) a práva spojená s podílem na zisku (či na likvidačním zůstatku). Je přitom pravdou, že typicky budou v určitém podílu vtělena jak práva hlasovací, tak práva na podíl na zisku. Tato práva ale mohou být také oddělená, respektive je mohou vykonávat různé osoby. Z hlediska smyslu institutu skutečného majitele je třeba mít za relevantní jak údaj o tom, kdo rozhoduje o právnické osobě, tak o tom, kdo z její činnosti profituje. Pozice skutečného majitele se odvíjí od obou kritérií zároveň.

Transparentnost právnické osoby je vázána jak na průhlednost její kontroly, tak na seznatelnost osob, které mohou získávat majetkový prospěch z její činnosti. Obě tato hlediska musí být postavena na roveň. Nelze se přitom spokojit se zjednodušující úvahou, že osoba, která kontroluje právnickou osobu, je vždy také tou, která profituje z její činnosti. Naopak je třeba v rámci vymezení skutečného majitele obě roviny (tj. profitování a kontrolu) pomyslně oddělit a odděleně posuzovat.

V kontextu AML směrnice a jejích ideových zdrojů lze vnímat dvě rovnocenné složky vymezení skutečného majitele – rozhodující vliv a příjem zisku (či obecněji majetkového prospěchu). Skutečným majitelem je člověk proto, že je osobou s koncovým vlivem (aktivní složka) nebo proto, že je koncovým příjemcem (pasivní složka). Typicky však budou obě podmínky naplněny zároveň. V rámci obou složek skutečného majitele je podstatné, že jde o faktický stav. Postavení skutečného majitele může být založeno jak právní, tak neprávní skutečností.

Koncový příjemce

Jakkoli AML směrnice ve vztahu ke korporacím nehovoří explicitně o možnosti získávat majetkový prospěch jako o znaku skutečného majitele, je třeba jej tak vnímat. Lze přitom dovozovat, že evropský zákonodárce tento prvek předpokládá, např. když hovoří o „*akciovém podílu*“ (s akcií je primárně spojeno právo na podíl na zisku). Aspekt získávání prospěchu či profitování je ostatně přítomen i v samotném pojmu skutečného majitele v jiných jazykových zněních (*konečný uživatel výhod, beneficial owner, bénéficiaire effectif* aj.).⁴ Zcela zjevný je pak tento příznak v případech právnických osob fundačního typu (a svěřenských fondů), u kterých jsou skutečnými majiteli také „*fyzické osoby, které mají prospěch z právního uspořádání nebo právnické osoby.*“⁵

Institut skutečného majitele je nástroj posilující transparentnost právnických osob a uspořádání v kontextu boje s praním špinavých peněz. Z hlediska jeho smyslu je podstatné do něj zahrnout i osobu, která z činnosti právnické osoby profituje, a to bez ohledu na to, zda se na fungování právnické osoby také aktivně podílí.⁶

⁴ Ovšem srov. britský zákonný pojem *person with significant control*, který naopak odkazuje na ovládnání.

⁵ Čl. 3 odst. 6 písm. b) bod iv) a písm. c) IV. AML směrnice.

⁶ „...FATF definition focuses on the natural (not legal) persons who actually own and take advantage of capital or assets of the legal person...“. FATF Guidance on Transparency and Beneficial Ownership, 2014, str. 8.

Původní česká úprava byla v tomto ohledu nedostatečná, když hovořila jako o skutečnosti rozhodné pro založení statusu skutečného majitele pouze o rozhodujícím vlivu, ale již ne o „vlastnění“ právnické osoby. Ve vztahu k obchodním korporacím původní definice AML zákona na přijímání majetkového prospěchu sice výslovně pamatovala, když hovořila o fyzické osobě, která má být příjemcem alespoň 25 % zisku [§ 4 odst. 4 písm. a) bod 3 AML zákona], ale šlo pouze o indikátor, jenž signalizoval naplnění kritéria kontroly.⁷ Samostatný prvek majetkového prospěchu jako takový znakem skutečného majitele nebyl. Revidované vymezení skutečného majitele podle zákona o ESM již však na tento aspekt komplexně reaguje. Úprava je tak plně v souladu s evropskou úpravou i s mezinárodními standardy stanovenými FATF.

Zákon o ESM dále vyjasňuje, že koncovým příjemcem právnické osoby je vždy osoba, která může získávat více než 25 % z celkového majetkového prospěchu. V případě obchodních korporací se pak domněnka uplatní konkrétně ve vztahu k podílu na zisku, jiných vlastních zdrojích nebo likvidačním zůstatku vyšším než 25% (viz § 3 zákona o ESM). Více jak čtvrtinový podíl na zisku představuje možnost značného prospěchu, protože zakládá pozici koncového příjemce.

Osoba s koncovým vlivem

Kontrolu je třeba vykládat široce jako faktické řízení právnické osoby a rozhodování o jejích záležitostech. Směrnice také specifikuje, jakým způsobem je kontrola vykonávána, přičemž do popředí staví způsob typický pro obchodní korporace, tj. kontrolu prostřednictvím přímého nebo zprostředkovaného vlastnického práva k dostatečně velkému podílu, s nímž jsou spojena hlasovací práva. Tento způsob však není výlučný, což je v AML směrnici výslovně stanoveno sběrnou klauzulí odkazující na „kontrolu jinými prostředky“.

Kontrola jinými prostředky je neurčitý pojem, který zahrnuje jakékoli materiální uplatňování koncového vlivu. Zákon směrnici užívané spojení „kontrola jinými prostředky“ vyjadřuje obecným spojením „rozhodující vliv“, což zahrnuje jednání právní i faktické. Tento neurčitý právní pojem je nutné posuzovat vždy individuálně. Kritérium rozhodnosti se obecně odvíjí od toho, že prostřednictvím takového vlivu je možné efektivně jednat a prosazovat určitý záměr. Ke zjednodušení určení, kdy může jít o osobu s koncovým vlivem, jsou stanoveny domněnky a pomocné ukazatele v § 4 zákona o ESM (např. relevantní výše podílů).

V rámci zkoumání koncového vlivu lze předně v případě obchodních korporací plně využít institutu ovládnutí podle zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obchodních korporacích“), zejména domněnek ovládnutí obsažených § 75 zákona o obchodních korporacích. Při aplikaci tohoto pojmu proto lze využít existující obchodněprávní teorii a judikaturu. Stejně tak lze závěry obchodního práva, pokud tomu nebrání konkrétní okolnosti, využít analogicky i při zjišťování osoby s koncovým vlivem u dalších právnických osob, které nejsou obchodními korporacemi. Speciálně je pak upravena domněnka, že osobou

---

⁷ Lze přitom podotknout, že do účinnosti novely č. 368/2016 Sb. AML zákona jako skutečného majitele výslovně označoval také fyzickou osobu, která je na základě jiné skutečnosti příjemcem výnosů z činnosti tohoto podnikatele; šlo tedy o obecnější formulaci.

s koncovým vlivem u jiných než obchodních korporací a u bytových a sociálních družstev (tedy např. spolků) je fyzická osoba, která je členem jejich statutárního orgánu.

Ustanovení § 4 odst. 3 zákona o ESM v souladu AML směrnice⁸ upravuje ukazatel osoby s koncovým vlivem (respektive skutečného majitele). V případě podílu na hlasovacích právech nelze obecně považovat menší podíly za dostatečné k možnosti efektivního rozhodování v právnické osobě. Na druhou stranu je třeba zohlednit význam výrazně dominantního minoritního podílu, který může být relevantní např. v případě velkého množství společníků (typicky akcionářů). Na uplatňování koncového vlivu proto bude poukazovat 26% podíl jedné osoby (na hlasovacích právech) např. tehdy, bude-li každý ze zbylých 100 společníků držet 0,74% podíl. Pravidlo § 4 odst. 3 zákona o ESM však není domněnkou, nelze ho proto uplatňovat bez bližšího zkoumání reálného fungování konkrétní korporace.

Potencialita

Byť textace směrnice definice pracuje s faktickým stavem vlastnění nebo kontrolování, pozici skutečného majitele je třeba logicky odvíjet již od možnosti získávání prospěchu nebo uplatňování rozhodujícího vlivu (shodně znění zákona o ESM), přičemž se musí jednat o možnost podloženou určitou skutečností, nikoliv o možnost čistě hypotetickou.

Již to, že osoba může mít prospěch či může uplatňovat rozhodující vliv, má z hlediska třetích osob stejné faktické důsledky jako jeho konkrétní uplatnění. Z hlediska praxe by navíc bylo sporné dokládat fakt, že někdo sice rozhodující vliv uplatňovat může, ale ve skutečnosti jej neuplatňuje. Obdobný závěr je třeba přijmout i ve vztahu k možnosti získávání majetkového prospěchu.

Konečnost

Podstatným definičním znakem skutečného majitele je jeho konečné postavení. Skutečným majitelem je ten, kdo již nemá nikoho dalšího nad sebou (v angličtině vyjadřováno jako „*ultimate beneficial owner*“). Tento aspekt je v české úpravě vyjádřen v rámci vymezení koncového příjemce slovy „*a tento prospěch dále nepředává*“ a v rámci osoby s koncovým vlivem slovy „*bez pokynů jiného*“. V rámci AML směrnice je konečnost vyjádřena slovy „*v konečném důsledku*“.

Slova „přímo nebo nepřímo“ poukazují na možný nepřímý vztah, který je pro pozici skutečného majitele často důležitý. Slovem „nepřímo“ se postihuje zprostředkovaný vztah mezi dvěma subjekty (respektive prvky vztahové struktury, viz dále). Nepřímý vztah je třeba vykládat co nejširším způsobem, tj. nikoli např. jen ve smyslu právního zastoupení.

Nepřímost nastává při angažování jiné osoby nebo osob, ať už fyzických nebo právnických, mezi tím, co je ovládáno nebo co generuje prospěch (právnická osoba nebo právní uspořádání), a skutečným majitelem. Zprostředkujícím prvkem může být také právní uspořádání (typicky je-li v něm společnost spravována). Nepřímostí se též rozumí běžná situace, kdy je prospěch získáván skrze právnické osoby (vlastnictví jejich podílů), které jsou společníky v jiných právnických osobách.

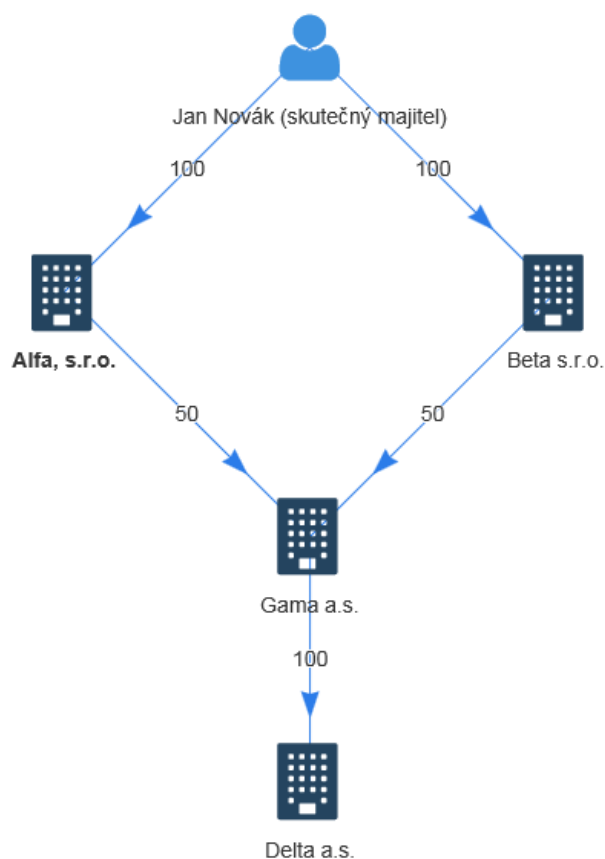
⁸ Čl. 3 odst. 6 písm. a) bod i) druhý pododstavec AML směrnice.

Struktura vztahů

Zákon o ESM pracuje v souvislosti s nepřímým skutečným majitelem s pojmy struktura vztahů, řetězení a větvení. Tyto pojmy sice nejsou explicitně převzaty z definic AML směrnice, avšak bez nich by nebylo možné některá vymezení směrnice smysluplně a efektivně aplikovat (zejména učinit výpočet pro zjištění nepřímého uplatňování koncového vlivu nebo nepřímého přijímání prospěchu). Strukturou vztahů se rozumí vztahy, kterými koncový příjemce může nepřímo získávat prospěch nebo kterými osoba s koncovým vlivem může nepřímo uplatňovat svůj vliv, včetně vlastnické a řídicí struktury.

Pro rozkrytí povahy pozice skutečného majitele je třeba identifikovat také další osoby či právní uspořádání, jejichž prostřednictvím lze uplatňovat koncový vliv nebo získávat prospěch, případně další vztahy, které jsou pro jeho roli relevantní. Podstatné pak je, že struktura vztahů je předmětem zápisu do evidence skutečných majitelů.

Struktura vztahů existuje, je-li postavení koncového příjemce nebo osoby s koncovým vlivem založeno nepřímo (prostřednictvím jiného), tedy prostřednictvím další osoby nebo osob, fyzických či právnických, a právních uspořádání. Struktura vztahu je ohraničena na jedné straně určitou právnickou osobou (nebo určitým právním uspořádáním), která je předmětem zjišťování a na druhé straně určitou osobou, která je koncovým příjemcem nebo osobou s koncovým vlivem. Relace a osoby propojující tyto dva konce představují a tvoří strukturu vztahů. Tyto vztahy mohou být jak právní, tak mimoprávní. Může se jednat jak o vztah spočívající v podílu v jiné osobě, tak o vztah založený na prosté důvěře a následování neformálních pokynů, které však bude nutné v konkrétním případě prokázat.

Příklad struktury vztahů. Ze zázorněné struktury vztahů je zjevné, že pozice skutečného majitele společnosti Delta a.s., pana Jana Nováka, je založena prostřednictvím tří dalších společností.

Fyzická osoba

Skutečným majitelem (anglicky „beneficial owner“) je vždy pouze fyzická osoba. Právnícká osoba je právním konstruktem, umělou entitou, jejíž jednání je vždy odvozeno od konkrétního člověka nebo od rozhodnutí skupiny lidí.

Je třeba zdůraznit, že skutečným majitelem je každá fyzická osoba, která naplňuje uvedená kritéria. Skutečných majitelů tak může být ve vztahu k jedné právnické osobě (a právnímu uspořádání) více. Pozice skutečných majitelů může být založena jak jejich samostatným postavením, tak faktem, že jednají ve vzájemné shodě. Např. tři společníci každý s 20% podílem na hlasovacích právech mohou být skutečnými majiteli, jednají-li ve vzájemné shodě.

Lze tedy shrnout, že pojem materiálního skutečného majitele ve smyslu evropské úpravy i Doporučení FATF má tři definiční složky. Je to a) člověk, který je b) na konci řetězu prostředkujícího vlastnictví či kontrolu a c) zásadním způsobem může řídit činnost právnické osoby (svěřenského fondu), a/nebo z činnosti profitovat.

1.1.2. Formální pojetí

Formální pojetí skutečného majitele je určující u svěřenských fondů, fundací a obdobných právnických osob [čl. 3 odst. 6 písm. b) a c) AML směrnice]. Skutečným majitelem je v těchto případech fyzická osoba čistě na základě určité pozice, kterou v právnické osobě či právním uspořádání zastává. I takto stanovení (formální) skuteční majitelé jsou skutečnými majiteli. Je přitom třeba zdůraznit, že existence formálního skutečného majitele nevylučuje existenci materiálního skutečného majitele, který žádnou formální pozici nezastává. Tento záměr je ostatně potvrzen i výslovně v čl. 3 odst. 6 písm. b) bodu V. předmětné směrnice, když je materiální kritérium zopakováno a postaveno na stejnou úroveň jako kritéria formální.

Kdo je vždy také skutečným majitelem svěřenského fondu, fundace, ústavu a obecně prospěšné společnosti, bez ohledu na materiální posouzení, stanoví pomocí nevyvratitelných domněnek § 6 zákona o ESM. Ve vztahu ke svěřenskému fondu pozici skutečného majitele zakládají funkce v rámci svěřenského fondu, jak je vyjmenovává AML směrnice. U fundací a dalších uvedených právnických osob pak úprava pozici formálního skutečného majitele odvíjí od funkcí v právnické osobě, které lze považovat za v některých aspektech obdobné určitým funkcím ve svěřenském fondu (svěřenský správce – člen statutárního orgánu).

Náhradní skutečný majitel u korporací

Ve vztahu ke korporacím lze hovořit také o skutečném majiteli náhradním, jehož pozice je také v zásadě založena formálně. Jeho určení nastává v situaci, kdy nelze nalézt skutečného majitele v materiálním smyslu. I v jeho případě z povahy věci platí, že je skutečným majitelem, ač materiální předpoklady vymezení nenaplnuje.

Praktický význam náhradního skutečného majitele je značný. Při zjišťování skutečného majitele pokrývá několik situací. (1) Skutečný majitel osoby sice existuje, ale není možné jej reálně zjistit, (2) není zde nikdo, kdo by vymezení skutečného majitele zcela vyhovoval, nebo případně (3) je otázka existence osoby odpovídající vymezení skutečného majitele prakticky nerozhodnutelná.

Ad (1) - Skutečného majitele nelze zjistit, např. pokud je právnická osoba ovládána ze země, která formálně neupravuje evidování skutečného majitele a zahraniční korporace v tomto směru odmítá projevit součinnost. To je samozřejmě závažné z hlediska rizikovosti subjektu, nelze ovšem po právnických osobách požadovat, aby v této situaci znaly informace, které je objektivně nemožné nebo téměř nemožné získat.

Ad (2) - Z logických důvodů je nemožné zjistit skutečného majitele u právnických osob, u nichž je tento koncept vzhledem k jejich povaze principiálně neaplikovatelný, tj. zejména u veřejnoprávních korporací.

Ad (3) - Skutečného majitele dále nebude možné prakticky určit, např. pokud bude mít korporace větší množství členů se srovnatelným postavením, kteří nebudou jednat ve shodě. Taková situace nastane typicky u družstev, která mají nezřídka stovky členů, ale také u akciových společností s větším množstvím akcionářů. Při standardní úvaze o osobě s koncovým vlivem v těchto právnických osobách lze buď dospět k závěru, že skutečného majitele určit nelze, nebo že jím je člen statutárního orgánu (vrcholného vedení). Přitom v korporacích s rozdrobenou majetkovou strukturou budou mít možnost

uplatňovat rozhodující vliv nejčastěji právě vrcholní manažeři (srov. tzv. problém pána a správce, *principal-agent problem*), nicméně hranice, kdy k takovému rozhodujícímu vlivu bude docházet, je neostrá a nejasná.

Na uvedený problém reaguje čl. 3 odst. 6 písm. a) bod ii) IV. AML směrnice a návazně na to § 5 zákona o ESM. Za skutečné majitele jsou označeny osoby ve vrcholném vedení definované v § 2 písm. i) zákona o ESM. Konstrukce je platná bez ohledu na to, zda odpovídá skutečnosti - užitá nevyvratitelná právní domněnka reflektuje, že předmětné právnické osoby skutečného majitele mít mohou, ale i nemusí. Je přitom třeba zdůraznit, že pravidlo se neopírá o libovolné označení určitých osob za skutečné majitele, ale vychází z úvahy o možnosti nejpravděpodobněji odpovídající skutečnosti. Nevyvratitelnost domněnky také vyplývá z druhé funkce ustanovení, které má sloužit jako zbytkové ustanovení pro všechny korporace, které nedokázaly svého skutečného majitele určit jinak.

Vymezení vrcholného vedení vychází jednak z evropským právem užívaného pojmu,⁹ jednak z doporučení FATF.¹⁰ Pro osobu ve vrcholném vedení je definiční, že zajišťuje každodenní nebo pravidelné řízení výkonu činností právnické osoby, přičemž tímto se rozumí, alespoň tedy v případě obchodní korporací, výkon obchodního vedení. Těmito osobami mohou být členové statutárního orgánu právnické osoby (jak tomu bylo podle předchozí právní úpravy) nebo tzv. vrcholní manažeři společnosti (CEOs), kteří jsou při řízení společnosti statutárnímu orgánu právnické osoby nebo jeho členovi přímo podřízeni. Lze si představit i kombinovanou působnost CEO a členů statutárního orgánu.

Ustanovení § 5 odst. 3 zákona o ESM stanovuje, že pokud právnická osoba skutečného majitele nemá nebo ho nelze zjistit a na základě toho je jako skutečný majitel označena osoba ve vrcholném vedení, je tato osoba také skutečným majitelem všech korporací, ve kterých je nepřímou (prostřednictvím jiného, tj. zejména jiné právnické osoby) osobou s koncovým vlivem. U korporace v nižším článku struktury vztahů tedy skutečným majitelem není osoba v jejím vlastním vrcholném vedení. V případě více osob ve vrcholném vedení jsou skutečnými majiteli všechny z nich.

Negativní vymezení

U některých právnických osob je v § 7 zákona o ESM stanovena nevyvratitelná domněnka, že tyto právnické osoby skutečného majitele nemají. Mezi tyto právní formy patří zejména stát, obce a další veřejnoprávní korporace a jimi zřizované nebo ovládané právnické osoby nebo např. společenství vlastníků jednotek. Dané subjekty skutečné majitele neevidují.

Úprava vychází z úvahy, že u některých právnických osob je z jejich povahy transparentnost zajištěna jinými způsoby nebo že u nich nelze o skutečném majiteli vůbec uvažovat. Podklad pro navrhované

---

⁹ Čl. 3 odst. 9 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU ze dne 26. června 2013 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky, o změně směrnice 2002/87/ES a zrušení směrnic 2006/48/ES a 2006/49/ES.

¹⁰ „The natural person(s) who exercises executive control over the daily or regular affairs of the legal person through a senior management position, such as a chief executive officer (CEO), chief financial officer (CFO), managing or executive director, or president. The natural person(s) who has significant authority over a legal person's financial relationships (including with financial institutions that hold accounts on behalf of a legal person) and the ongoing financial affairs of the legal person.“ FATF Guidance on Transparency and Beneficial Ownership, 2014, str. 16.

ustanovení je i v AML směrnici. „V zájmu dosažení skutečné transparentnosti by členské státy měly zajistit, aby bylo pokryto co nejširší spektrum právnických osob založených nebo jinak vytvořených na jejich území.“¹¹

Z unijní úpravy tedy plyne, že smyslem zjišťování skutečného majitele je transparentnost právnických osob a právních uspořádání. Pokud však určité právní osoby nemohou být z principu netransparentní nebo je-li jejich transparentnost zajištěna jinými mechanismy, není na ně třeba ani aplikovat kategorii skutečného majitele. Zjišťování skutečného majitele u některých právnických osob by představovalo jednak z principu chybnou, nekoncepční úvahu, jednak nadbytečnou administrativní zátěž. Má-li pak být pokryto co nejširší spektrum právnických osob, je třeba úpravou mířit na všechny ty právní osoby, u kterých existuje potenciál pro netransparentnost.

1.1.3. Obecná povinnost zjišťování

Zjišťování skutečného majitele je úkolem řady subjektů. Vedle povinnosti znát svého skutečného majitele je třeba též vnímat povinnosti tzv. povinných osob v rámci provádění kontroly klienta podle AML zákona. Skutečný majitel se také zjišťuje v dalších speciálních případech, kdy příslušné zákony z různých důvodů vyžadují zvýšené ověření řídicích a vlastnických struktur určité právní osoby.

Určení vlastního skutečného majitele je nicméně obecně a primárně úkolem každé právní osoby, v případě svěřenského fondu úkolem svěřenského správce. Je tedy na dané osobě, respektive na členech jejích orgánů (nebo svěřenském správcu), aby skutečného majitele identifikovali. Tato povinnost plyne z § 8 odst. 1 zákona o ESM, podle kterého je třeba získávat a zaznamenávat úplné, přesné a aktuální údaje o skutečném majiteli.

Uvedená obecná povinnost dopadá na všechny tuzemské právní osoby (a právní uspořádání) s výjimkou těch, které spadají pod negativní výčet § 7 zákona o ESM.

Povinnosti získávání a zaznamenávání údajů o skutečném majiteli je třeba vnímat zejména v kontextu povinnosti evidovat skutečné majitele do evidence skutečných majitelů, jak stanovuje § 9 odst. 1 zákona o ESM. To ostatně plyne i z úpravy transponované AML směrnice (její čl. 30 odst. 1 první pododstavec první věta a čl. 31 odst. 1 druhý pododstavec). Povinnost tedy lze plnit prostřednictvím této evidence.

Údaji podle § 8 odst. 1 zákona o ESM je třeba rozumět aktuální údaje v jejich úplnosti. Jde tak jednak o veškeré údaje identifikující totožnost skutečného majitele a jednak o veškeré údaje vztahující se k jeho postavení a k tomu, na čem je založeno. Je podstatné, aby byly získávány a zaznamenávány veškeré důvody, na jejichž základě je určitý člověk skutečným majitelem, nikoli např. jen jeden, byť odpovídající skutečnosti. Podobně je třeba mít údaje o všech skutečných majitelích, tj. o osobách odpovídajících danému vymezení, nikoli jen o jednom či některých skutečných majitelích.

Identifikace skutečného majitele může být, zvláště v případě složitějších struktur, relativně náročná. To může plynout jak z komplikovanosti vztahů, které je třeba posuzovat, tak z vymezení skutečného majitele. Jelikož pojem skutečného majitele má zásadně postihovat materiální stav, nelze vždy bez

---

¹¹ Recitál č. 12 IV. AML směrnice.

dalšího vyjít z formálních ukazatelů. Respektive ve většině případů z nich vycházet lze, ale je třeba si uvědomovat, že formální rovina nemusí být určující. Tzv. kaskádový test představuje následující praktický hodnotící postup¹²:

1. Zjištění a ověření totožnosti fyzické osoby, která má v konečném důsledku kontrolní podíl v právnické osobě.
2. Zjištění a ověření totožnosti fyzické osoby, která uplatňuje kontrolu právnické osoby jinými prostředky,
  - 2a. je-li zde pochybnost o tom, že osoba podle bodu 1. je skutečným majitelem, nebo
  - 2b. neuplatňuje-li žádná fyzická osoba kontrolní podíl v právnické osobě.
3. Zjištění a ověření totožnosti fyzické osoby, která je ve vrcholném vedení právnické osoby, nelze-li zjišťovat žádnou osobu podle bodu 1. nebo 2.

Vedle identifikačních údajů skutečného majitele je též třeba zjišťovat, na čem je jeho pozice konkrétně založena. To se odvíjí vždy od konkrétní situace, přičemž nejčastějším důvodem bude vlastnictví určitého podílu (v případě obchodní korporace). Kontrolovat a získávat prospěch z právnické osoby však je možné i jinými mechanismy (např. komisionářská nebo obdobná smlouva, dohoda akcionářů, svěřenský fond, tichá společnost, rodinné vazby). Z vnějšku však typicky bude bez hloubkové kontroly zjistitelný jen formální skutečný majitel, jehož pozice bude dána jeho členstvím ve statutárním orgánu ve spojení s faktem, že jiného skutečného majitele nelze dohledat.

Je-li vztah právnické osoby a skutečného majitele nepřímý, je též nezbytné zjistit strukturu vztahů, prostřednictvím které skutečný majitel vykonává svůj vliv a profituje z právnické osoby. Je tedy třeba zjistit i zprostředkující články (další osoby).

1.1.4. Zjišťování povinnými osobami podle AML zákona

Hlavním účelem existence pojmu skutečného majitele je jeho použití v rámci identifikace a kontroly klienta podle AML zákona. Povinná osoba podle AML zákona musí v rámci kontroly klienta v konkrétních případech zjistit a zaznamenat údaje k ověření totožnosti skutečného majitele a postup při jeho zjišťování [§ 9 AML zákona]. Pokud nelze provést identifikaci anebo kontrolu klienta, povinná osoba odmítne uskutečnění obchodu (§ 15 odst. 1 AML zákona).

Kontrolu klienta provádí povinná osoba v rozsahu potřebném k posouzení možného rizika legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v závislosti na typu klienta, obchodního vztahu, produktu nebo obchodu (§ 9 odst. 3 AML zákona). Pro posouzení rizikovosti ve všech případech, kdy je nutné provádět kontrolu klienta, musí povinná osoba znát jak smysl a účel transakce, tak i vlastnickou strukturu a skutečného majitele klienta.

1.1.5. Zjišťování v kontextu dalších využití institutu skutečného majitele

Některé další zákony využívají skutečnosti, že institut skutečného majitele lze využít nejen při předcházení praní špinavých peněz a financování terorismu, ale i ke zjištění, zda nedochází ke střetu

---

¹² Popis mechanismu je převzat z materiálu A Beneficial Ownership Implementation Toolkit, str. 13. Dostupné na: <https://www.oecd.org/tax/transparency/beneficial-ownership-toolkit.pdf>. Obdobně je proces popsán také ve vysvětlující poznámce k FATF doporučení č. 10, str. 59 a 60.

zájmů. Takovým zákonem je např. zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“), který ve svém § 177 stanoví povinnost věřiteli, který nabyl pohledávku postoupením nebo obdobným způsobem po zahájení insolvenčního řízení anebo v posledních 6 měsících před zahájením insolvenčního řízení, doložit v příloze přihlášky pohledávky čestné prohlášení o tom, kdo je jeho skutečným majitelem.

Podobně § 122 zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zadávání veřejných zakázek“), stanoví, že u vybraného dodavatele, je-li právnickou osobou, zadavatel zjistí údaje o jeho skutečném majiteli.

S pojmem skutečného majitele pracují i některé další zákony, zejména v souvislosti s posuzováním důvěryhodnosti osoby při udělování licencí a povolení. Takovými zákony jsou např. zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí a o změně zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, nebo zákon č. 277/2013 Sb., o směnářské činnosti.

1.1.6. Zdroje informací pro zjištění skutečného majitele

Zákonná úprava předpokládá, že právnická osoba vždy zná svého skutečného majitele. Tak tomu však mnohdy být nemusí, aniž by to mělo vliv na její činnost a fungování. S ohledem na generální povinnost § 8 odst. 1 zákona o ESM by však každý (mimo výjimky v § 7 zákona o ESM) svého skutečného majitele měl zjistit.

Proces zjištění skutečného majitele se bude lišit v závislosti na konkrétní právnické osobě, resp. její právní formě (viz dále), existenci a složitosti struktury vztahů i vazeb do zahraničí. Je třeba též pamatovat na to, že vedle identifikace skutečného majitele je také třeba zjistit to, na čem je jeho pozice založena, tedy včetně případné struktury vztahů. U některých právnických osob a právních uspořádání pak bude typicky možné zjistit pouze formálního skutečného majitele.

Obecně je třeba při zjišťování informací o skutečném majiteli vycházet z oficiálních zdrojů, státních databází, registrů, z informací dostupných na internetu, případně z informací poskytnutých od dalších osob ve struktuře vztahů nacházejících se nad zkoumanou entitou (tj. typicky od mateřských společností).

V praxi lze stran postavení skutečného majitele a struktury vztahů vycházet z následujících zdrojů:

- veřejný rejstřík (včetně sbírky listin) nebo jemu obdobná zahraniční evidence,
- evidence skutečných majitelů nebo jí obdobná zahraniční evidence,
- zakladatelské právní jednání,
- seznam společníků,
- rozhodnutí orgánu o vyplacení podílu,
- prohlášení společníků o jednání ve shodě,
- prohlášení o postavení skutečného majitele nebo struktuře vztahů (zejména jsou-li založeny na právní skutečnosti, kterou nelze doložit jinak).

Ve vztahu k ověření totožnosti skutečného majitele je třeba rozlišovat, zda jde o osobu českou či zahraniční. V případě české fyzické osoby je dostačující výpis z evidence obyvatel, popřípadě i výpis z veřejného rejstříku nebo evidence skutečných majitelů (je-li tam osoba vedena). V případě ověření

totožnosti zahraniční fyzické osoby lze vycházet například z výpisů ze zahraničních evidencí obdobných těm českým nebo z dokladu totožnosti či cestovního dokladu (srov. § 23 odst. 2 zákona o ESM).

Lze doplnit, že ve většině případů bude možné skutečného majitele, včetně založení jeho postavení, zjistit již z údajů zapsaných ve veřejném rejstříku. Pokud však jde o složitou strukturu vztahů, je mnohdy právnická osoba odkázána na součinnost dalších osob, zejména skutečného majitele samého a dalších osob figurujících ve struktuře vztahů. Z tohoto důvodu také § 10 zákona o ESM upravuje povinnost součinnosti těchto osob při zjišťování skutečného majitele (jde o transpozici čl. 30 odst. 1 třetího pododstavce první věty AML směrnice).

V případě zjišťování skutečného majitele povinnými osobami podle AML zákona lze zásadně vycházet z výše uvedeného. Platí přitom, že povinné osoby primárně skutečného majitele zjišťují z evidence skutečných majitelů, avšak ne výhradně; musí vždy informaci ověřit z dalšího informačního zdroje [§ 9 odst. 2 písm. b) AML zákona].

1.2. Aplikace úpravy skutečného majitele

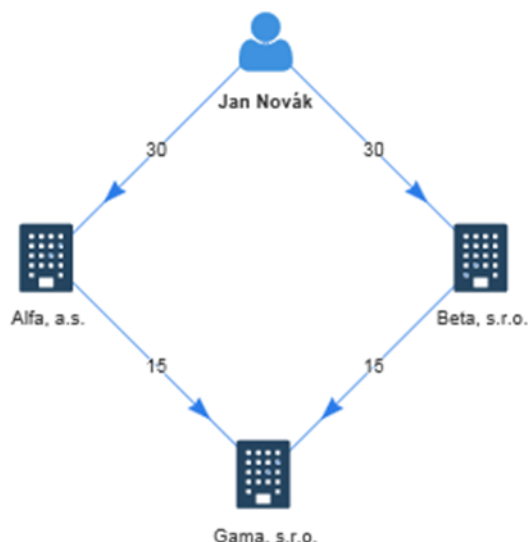
Způsob identifikace skutečného majitele se liší s ohledem na právní formu právnické osoby, u níž se skutečný majitel zjišťuje. U korporací je primární zjištění materiálního skutečného majitele. U fondací, ústavů a obecně prospěšných společností a právních uspořádání je pak třeba dohledat jak formální, tak případně materiální skutečné majitele.

Ustanovení § 3 a 4 zákona o ESM ve vztahu ke korporacím, především pak k obchodním korporacím, stanovují bližší pravidla a domněnky, podle kterých lze při identifikaci skutečného majitele postupovat. Vždy je však třeba mít na paměti, že cílem je identifikovat skutečného majitele korporace ve smyslu jeho materiální definice [podle § 2 písm. c) až e) zákona o ESM].

Ve vztahu k jednotlivým skupinám právnických osob (a svěřenskému fondu) lze uvést následující.

1.2.1. Obchodní korporace

Obecně platí, že skutečným majitelem je v případě obchodní korporace ten, kdo má více jak 25% podíl na zisku, jiných vlastních zdrojích nebo likvidačním zůstatku (§ 3 odst. 2 zákona o ESM). Tento více jak čtvrtinový tzv. podíl na prospěchu zakládá pozici koncového příjemce. Podstatné je zohledňovat i nepřímé podíly, tj. ty, které má skutečný majitel zprostředkovaně (pravidla pro výpočet zprostředkovaného podílu na prospěchu upravuje § 3 odst. 3 zákona o ESM).

Z majetkového hlediska získává pan Novák „podíly z podílů“. Podíl pana Nováka na prospěchu společnosti Gama, s.r.o. je proto $(30/100) \cdot (15/100) + (30/100) \cdot (15/100) = 9/100$, tj. 9 %. Pan Novák není skutečným majitelem z pozice koncového příjemce.

Pro založení pozice osoby s koncovým vlivem v případě obchodních korporací je určující pojem ovládnání ve smyslu zákona o obchodních korporacích (viz jeho § 75). Bude tak třeba zkoumat především podíly na hlasovacích právech převyšující 40 %. Ve vztahu k takovému podílu, není-li zde současně stejný nebo vyšší podíl, lze uplatnit domněnku, že zakládá pozici osoby s koncovým vlivem.

Ustanovení § 4 odst. 3 zákona o ESM dále upravuje ukazatel osoby s koncovým vlivem (respektive skutečného majitele). Ustanovení je třeba vnímat jako indikátor, tj. pomocné, interpretační pravidlo. Jeho smyslem je formálně zjednodušit odůvodnění zápisu skutečného majitele z důvodu rozhodujícího vlivu i v případě menšího podílu. Typicky bude v takovém případě pozice skutečného majitele vedle minoritního podílu na hlasovacích právech založena i na dalších skutečnostech.

Je třeba reflektovat, že určitý podíl může zakládat pozici koncového příjemce, aniž by založil pozici osoby s koncovým vlivem (např. 27% podíl). Bude-li však někdo na základě výše drženého podílu osobou s koncovým vlivem, bude také ve většině případů současně i koncovým příjemcem. Společníci mají totiž nejčastěji běžné podíly, s nimiž je spojeno jak právo na zisku, tak hlasovací právo. Stejně jako u pozice koncového příjemce je v případě osoby s koncovým vlivem třeba zohledňovat i nepřímé podíly na hlasovacích právech, tj. ty, které má skutečný majitel zprostředkovaně. S tím souvisí pravidla § 4 odst. 4 zákona o ESM.

Pravidla pro výpočet nepřímého podílu (§ 3 odst. 3 a § 4 odst. 4 zákona o ESM) se uplatní, jsou-li prostředkujícím vztahem podíly (tak tomu často bude), tzn. situace, kdy jedna společnost má podíl na jiné a ta na další atd. Ve snaze vypátrat skutečného majitele se lze zaměřovat zejména na podílově dominantní společnost a dále zkoumat její strukturu (její společníky či akcionáře).

Ve vztahu k obchodním korporacím je třeba dodat, že v § 4 odst. 2 zákona o ESM je speciálně upravena domněnka, že osobou s koncovým vlivem u bytových a sociálních družstev je fyzická osoba, která je členem jejich statutárního orgánu. Úprava vychází z toho, že s ohledem na typicky velmi širokou členskou základnu těchto osob se u nich zpravidla neuplatní pravidla § 4 odst. 1 zákona o ESM.

Zcela specifickým případem je situace, kdy obchodní korporace může být nepřímo ovládána nebo může prospěch z ní být prostředkován skrze svěřenský fond, v němž jsou spravovány její podíly. V takovém případě je třeba vycházet z materiálního přístupu ke zjišťování skutečných majitelů právnických osob a identifikovat skutečné majitele nezávisle na formálním přístupu, který se uplatní u svěřenských fondů. Typicky tak budou skutečnými majiteli takové právnické osoby svěřenský správce jako osoba s koncovým vlivem nebo jediný obmyšlený jako koncový příjemce prospěchu. Naopak tzv. protektory nebo obmyšlené s marginálním postavením zpravidla nebude možné vyhodnotit jako skutečné majitele korporace, byť budou na základě své formální pozice evidováni jako skuteční majitelé svěřenského fondu.

Nelze-li pomocí uvedených pravidel identifikovat konkrétní fyzickou osobu jako skutečného majitele, určí se podle § 5 zákona o ESM tzv. náhradní skutečný majitel. Příkladem obchodní korporace, u které obvykle nelze zjistit skutečného majitele či skutečného majitele v materiálním smyslu nemá, může být např. kótovaná akciová společnost s rozptýlenou akcionářskou strukturou.

1.2.2. Spolek

Zákonná pravidla pro určení koncového příjemce se ve vztahu ke spolkům v praxi v zásadě nevyužijí. Rozdělování prostředků u této právnické osoby zásadně není možné.

V návaznosti na typicky velmi širokou členskou základnu korporací založených na zájmovém principu (spolků) a povahu dispozitivní úpravy těchto právních forem jen výjimečně nastane situace, kdy by někdo mohl mít kvalifikovaný podíl na hlasovacích právech a mohl jeho prostřednictvím v právnické osobě uplatňovat rozhodující vliv. Z většího množství členů s drobnými podíly nebo relativně malými podíly na hlasovacích právech lze naopak presumovat výsadní postavení členů statutárního orgánu, kteří mají možnost fakticky řídit a rozhodovat o záležitostech spolku. V § 4 odst. 2 zákona o ESM se proto stanovuje vyvratitelná domněnka, podle které jsou tyto osobami s koncovým vlivem.

Uvedené samozřejmě neznamená, že u spolku a obdobných právnických osob (pobočný spolek, zájmové sdružení právnických osob) nemůže existovat jiný materiální skutečný majitel (mimo členy statutárního orgánu). Takové situace budou však spíše výjimečné.

1.2.3. Svěřenský fond

V případě svěřenských fondů § 6 odst. 3 zákona o ESM stanoví, kdo u nich je vždy také skutečným majitelem, bez ohledu na materiální posouzení. Úprava transponuje vymezení skutečného majitele podle AML směrnice. Vedle materiálního skutečného majitele svěřenského fondu je tak nutno též vždy zjišťovat jeho formálního skutečného majitele. Skutečným majitelem svěřenského fondu by tak vždy měly být fyzické osoby v pozici:

- zakladatele,
- svěřenského správce,
- osoby oprávněné k výkonu dohledu nad správou svěřenského fondu a která může jmenovat nebo odvolat svěřenského správce nebo obmyšleného (tzv. protektor), nebo
- obmyšleného (případně osoby z okruhu osob, v jejichž hlavním zájmu byl svěřenský fond zřízen nebo je spravován, není-li obmyšlený).

Přitom platí, že vedle formálních skutečných majitelů svěřenského fondu je třeba vždy též zkoumat případného materiálního skutečného majitele, tedy toho, kdo vykonává rozhodující vliv na správu svěřenského fondu nebo z něj významně profituje. Ačkoli tyto osoby budou často již i v pozici formálních skutečných majitelů, nemusí to tak být. Jejich pozice může být založena na jiných skutečnostech. Jedná se např. o situaci, kdy je skutečný majitel majoritním společníkem právnické osoby, která je osobou obmyšlenou.

Pravidlo § 6 odst. 3 zákona o ESM dopadá obecně na právní uspořádání, tzn. vedle svěřenských fondů také na právní zařízení řídicí se právem jiného státu, které je strukturou nebo funkcemi podobné svěřenskému fondu (čl. 31 odst. 1 AML směrnice). Z tohoto hlediska nelze skutečného majitele uvažovat u podílových fondů, které jsou jak strukturou, tak funkčně od svěřenského fondu velmi odlišné.

1.2.4. Fundace, ústav a obecně prospěšná společnost

Ve vztahu k fundacím (a obdobným právnickým osobám) je podle čl. 3 odst. 6 písm. c) AML směrnice třeba při zjišťování skutečného majitele uplatňovat obdobný přístup, jaký je stanoven pro svěřenský fond. Zjišťuje se tedy současně jak formální, tak materiální skutečný majitel. Transpozice předmětného ustanovení AML směrnice předně předpokládá identifikaci těch právních forem právnických osob, které lze v určitém ohledu připodobnit funkcemi či fungováním ke svěřenskému fondu, přičemž výslovně zmiňuje nadace. Vedle nadací je v kontextu české úpravy též třeba zahrnout nadační fondy, ústavy a obecně prospěšné společnosti (u nichž je fundační prvek velmi silný).

Skutečným majitelem nadace, nadačního fondu, ústavu a obecně prospěšné společnosti jsou vždy také fyzické osoby v obdobném nebo rovnocenném postavení, jako mají fyzické osoby zastávající pozici zakladatele, svěřenského správce, osoby vykonávající dohled nad správou nebo zastávající pozici obmyšleného v případě svěřenského fondu. Konkrétní pravidla pak stanovuje § 6 odst. 1 a 2 zákona o ESM.

Skutečným majitelem nadace a nadačního fondu by tak vždy měly být fyzické osoby v pozici:

- zakladatele,
- člena správní rady,
- člena dozorčí rady nebo revizora,
- osoby, v jejíž osobní podpoře spočívá účel fundace.

Skutečným majitelem ústavu a obecně prospěšné společnosti by pak vždy měly být fyzické osoby v pozici:

- zakladatele,
- ředitele nebo člena správní rady,
- člena dozorčí rady (je-li zřízena).

Stejně jako v případě svěřenského fondu je třeba i u fundací (a obdobných právnických osob) vedle formálních skutečných majitelů též zkoumat případného materiálního skutečného majitele. Většinou však budou všichni skuteční majitelé již pokryti s ohledem na jejich formální angažmá v právnické osobě.

2. Evidování skutečných majitelů

Centrální evidence skutečných majitelů představuje podpůrné opatření v boji s praním špinavých peněz a financováním terorismu. Měla by být mimo jiné využívána jako zdroj informací při plnění povinností povinných osob podle AML zákona, zejména při kontrole klienta. Evidence by sama o sobě neměla sloužit přímo ke zjištění skutečného majitele, ale měla by posloužit jako východisko pro stanovení dalších kroků povinné osoby směřujících ke zjištění skutečného majitele, a jako referenční rámec pro případné zachycení podezřelých transakcí při nesouladu informace v evidenci s dalšími zjištěnými údaji.

Obecně pak evidování skutečných majitelů podporuje transparentnost právnických osob a právních uspořádání. Je potenciálně posilována průhlednost organizační a personální struktury právnických osob, tj. jak je řízená, kam plynou její prostředky a která fyzická osoba ji řídí, resp. přijímá její prostředky. Transparentnost má široké využití i v dalších oblastech práva mimo problematiku praní špinavých peněz. Jak již bylo uvedeno výše, institut skutečného majitele lze uplatnit např. při zjišťování střetu zájmů, potenciálních daňových úniků nebo posuzování důvěryhodnosti osoby při udělování veřejnoprávních povolení.

2.1. Obecně k úpravě a povaze evidence skutečných majitelů

Evidence skutečných majitelů je od 1. června 2021 komplexně upravena zákonem č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů. Evidence skutečných majitelů navazuje na do té doby fungující evidenci údajů o skutečných majitelích podle zákona č. 304/2013 Sb. Evidence funguje od 1. ledna 2018.

Zákon o ESM upravuje zejména (1) podrobné vymezení skutečného majitele, (2) způsob přístupu k údajům v evidenci, (3) proces zápisu údajů o skutečném majiteli (zápis v soudním řízení nebo prostřednictvím notáře), (4) automatické předávání některých údajů z veřejného rejstříku, (5) řešení nesprávných nebo chybějících údajů v evidenci a (6) sankce za porušení povinností souvisejících s evidováním skutečných majitelů.

Zákon o ESM představuje transpozici AML směrnice ve vztahu k problematice evidování skutečných majitelů. Příмым inspiračním zdrojem transponované směrnice byla ve vztahu k evidování skutečných majitelů Doporučení FATF z roku 2012 (č. 24 a 25) a také Metodika FATF ke skutečnému majiteli.

Evidence skutečných majitelů je informačním systémem veřejné správy, je vedena v elektronické podobě příslušnými soudy. Informační systém je centrálně spravován Ministerstvem spravedlnosti. Evidence skutečných majitelů není veřejným rejstříkem ve smyslu zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů, ačkoli z technického hlediska je provozována na platformě stejného informačního systému. Evidence skutečných majitelů slouží k evidování zákonem stanovených údajů o tzv. skutečných majitelích tuzemských právnických osob a právních uspořádání (§ 12 zákona o ESM).

2.2. Evidenční povinnost

Podle § 12 zákona o ESM se v evidenci skutečných majitelů evidují údaje o skutečných majitelích:

- tuzemských právnických osob (tj. těch se sídlem na území České republiky) a

- právních uspořádání, jejichž svěřenský správce má bydliště nebo pobočku
  - na území České republiky, nebo
  - mimo území některého z členských států EU a současně je mezi právním uspořádáním a územím České republiky úzký vztah [podrobná pravidla stanovuje § 12 odst. 2 písm. b) zákona o ESM],

Jak bylo řečeno již výše, skuteční majitelé se neevidují v případě osob podle § 7 zákona o ESM; ty nemají evidenční povinnost.

Zajistit zápis údajů odpovídajících skutečností do evidence skutečných majitelů je povinností evidujících osob (§ 9 odst. 1 zákona o ESM). Evidujícími osobami jsou jednak samy právnické osoby a v případě právních uspořádání jejich svěřenský správci. Zápis lze zajistit buď aktivně (návrhem soudu nebo žádostí notáře), nebo prostřednictvím využití tzv. automatického průpisu.

Zápis je třeba iniciovat ve lhůtě bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti. Zápis může iniciovat také osoba odlišná od evidující osoby, např. skutečný majitel, a to za podmínek § 26 odst. 3 zákona o ESM. Neplnění evidenční povinnosti může být sankcionováno pokutou až do výše 500.000CZK. Vedle toho § 52 a násl. zákona o ESM upravují negativní soukromoprávní následky neplnění evidenční povinnosti (viz dále).

2.3. Proces zápisu

Zápis skutečného majitele lze provést jednak prostřednictvím soudu (v soudním řízení), jednak prostřednictvím notáře. Notář a soud jsou z hlediska zápisu údajů do evidence skutečných majitelů zásadně rovnocennými autoritami (soudům je nicméně vyhrazeno řešení nesrovnalostí v evidenci skutečných majitelů). Notářské zápisy nepodléhají kontrole či revizi soudu.

Soudní řízení o zápisu skutečného majitele je značně standardizované, rychlé, preferující elektronickou komunikaci. Může být zahájeno pouze na návrh, a to navíc pouze na návrh splňující stanovenou formu předepsaného formuláře (je k dispozici na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti (<https://esm.justice.cz/>)).

Zápisy prováděné notářem mají z uživatelského hlediska několik výhod. Předně je celý proces méně formální než zápis soudem, čímž je také rychlejší. Na základě řádně doložené žádosti jakékoli oprávněné evidující osoby notář vydá osvědčení pro zápis a následně zápis také dálkovým přístupem provede. Není třeba vyplňovat návrhový formulář, není vedeno řízení. Notář je, na rozdíl od soudu, limitován lhůtou 3 dnů od doručení, ve které má zápis provést (soud v řízení lhůtu stanovenou nemá). Zápis notářem je také levnější.

V právní úpravě je specifikováno, jakými dokumenty lze žádost či návrh na zápis zejména doložit (§ 23 zákona o ESM). Postačí přitom prosté kopie těchto písemností. Dokládat není třeba informace, které jsou soudu a notáři dostupné z jiných informačních systémů veřejné správy (např. z veřejného rejstříku). Obecně platí, že za správnost údajů v evidenci odpovídají evidující osoby, tj. právnické osoby, jejichž skutečný majitel se zapisuje (případně svěřenský správci u právních uspořádání). Evidující autorita, tj. soud nebo notář, v rámci procesu zápisu kontrolují, zda údaje předložené k zápisu vyplývají z doložených listin.

2.4. Automatický průpis

Automatický průpis (§ 37 a násl. zákona o ESM) je mechanismus přebírání některých údajů z veřejných rejstříků a evidence svěřenských fondů do evidence skutečných majitelů. Fyzické osoby vedené ve veřejném rejstříku v určitých pozicích jsou s ohledem na naplnění zákonných předpokladů automaticky propisány jako skuteční majitelé. Děje se tak na základě domněnky, že osoba v dané formální pozici bude právní osobou s nejvyšší pravděpodobností ovládat, resp. z ní bude čerpat významné finanční zdroje. Automatický průpis zbavuje velkou část evidujících osob administrativy a potřeby aktivního zajištění zápisu údajů do evidence skutečných majitelů.

Automatický průpis je zásadně nezávislý na aktivitě evidující osoby a nastává automaticky, odpovídá-li situace ve veřejném rejstříku (či evidenci svěřenských fondů) zákonným předpokladům. Podmínky průpisu jsou stanoveny především tak, aby průpis postihl ty situace, kdy je skutečný majitel typicky z veřejného rejstříku zjevný. Automatický průpis není jednorázový, ale představuje permanentní propojení stavu zápisu ve veřejném rejstříku s evidencí skutečných majitelů. Dojde-li ke změně ve veřejném rejstříku (v rámci zákonem stanovených kritérií), které mají vliv na pozici skutečného majitele, projeví se změna i v evidenci skutečných majitelů.

Režim automatického průpisu podle § 37 zákona o ESM dopadá vždy na vybrané právní osoby a právní uspořádání, u nichž lze identifikovat tzv. formální skutečné majitele (§ 6 zákona o ESM). Tito skuteční majitelé se tak vždy propíší u svěřenských fondů, zahraničních svěřenských fondů, fundací (včetně obecně prospěšné společnosti) a ústavů. K automatickému průpisu u některých dalších osob podle § 38 zákona o ESM dochází primárně tehdy, nezajistila-li evidující osoba zápis jiných údajů (návrhem soudu nebo žádostí notáře). Nekonání evidující osoby přitom může být buď záměrné (s cílem, aby došlo k automatickému průpisu), nebo může pramenit z neznalosti. Zároveň je umožněno i těm evidujícím osobám, co již aktivně zapsaly údaje své skutečné majitele, zavést do budoucna režim automatického průpisu (§ 41 odst. 2 a § 61 odst. 2 zákona o ESM).

Automatický průpis je využitelný u řady společností s ručením omezeným a části akciových společností. Jako skutečný majitel společnosti s ručením omezeným se propíše ten společník, který má více jak 25% podíl (případně zapsaný skutečný majitel právnické osoby, která má větší jak 25% podíl). Jako skutečný majitel akciové společnosti se zapíše její jediný společník (případě zapsaný skutečný majitel právnické osoby, která je jediným společníkem). Automaticky dochází také k průpisu členů statutárních orgánů v případě spolků (a obdobných osob) a bytových a sociálních družstev.

Je třeba zdůraznit, že automatický průpis nezbavuje evidující osoby povinnosti zapsat případného dalšího skutečného majitele, nelze-li jeho evidování dosáhnout automatickým průpisem. Stejně tak není vyloučeno, že automatický průpis povede k evidování osoby, které ve skutečnosti není skutečným majitelem. I v takovém případě musí evidující osoba aktivně zajistit zápis správných údajů.

2.5. Přístup do evidence

Evidence je částečně přístupná veřejnosti, a to zdarma na internetu.

Svůj úplný výpis z evidence může získat evidující osoba a u ní zapsaný skutečný majitel využitím nástrojů elektronické identifikace. Přístup ke všem evidovaným údajům mají také zákonem stanovené subjekty a orgány veřejné moci (§ 16 zákona o ESM), a to prostřednictvím internetu. Tyto orgány

a osoby mohou získat kompletní výpis z evidence skutečných majitelů na základě tzv. dálkového přístupu.

Veškeré výpisy, které je možné z evidence získat, jsou v elektronické podobě.

Evidence skutečných majitelů je též funkčně připravena na propojení s dalšími registry skutečných majitelů jiných členských států, jak požaduje AML směrnice (čl. 30 odst. 10 a čl. 31 odst. 9). K propojení má dojít prostřednictvím tzv. BRIS (*Business Registers Interconnection System*).

Přístup pro veřejnost

Část údajů je komukoli přístupná zdarma na internetu. Veřejnosti je umožněn přístup k údajům o jménu, státu bydliště, roce a měsíci narození a státním občanství skutečného majitele právnické osoby a o údajích o skutečnostech zakládajících postavení skutečného majitele. V případě evidovaných skutečných majitelů právních uspořádání je evidence obecně neveřejná.

Přístup pro evidující osobu a skutečného majitele

Přístup ke všem údajům, tj. i k neveřejné části evidence skutečných majitelů, je zajištěn pro evidující osobu i skutečného majitele. Přístup bude v tomto případě zajišťovat příslušný soud (po ověření totožnosti žadatele), případně bude možné získat výpis s využitím prostředků elektronické identifikace ve smyslu zákona č. 250/2017 Sb., o elektronické identifikaci, ve znění pozdějších předpisů, a nařízení eIDAS.¹³

Dálkový přístup

Podstatou dálkového přístupu je rychlé dosažení potřebných informací pro zákonem privilegovaný okruh subjektů (§ 16 odst. 2 zákona o ESM). Vybrané subjekty mohou dálkově přistupovat k údajům v evidenci skutečných majitelů prostřednictvím internetového rozhraní spravovaného Ministerstvem spravedlnosti.

Podmínkou dálkového přístupu je provedení ztotožnění přistupujících osob v souladu se zákonnými požadavky (§ 17 zákona o ESM). Oprávněné osoby prokazují svoji totožnost prostřednictvím nástrojů elektronické identifikace (např. elektronický občanský průkaz). Žádosti o zřízení dálkového přístupu vyřizuje Ministerstvo spravedlnosti. V případě orgánů veřejné moci lze dálkově přistupovat k neveřejným údajům v evidenci skutečných majitelů za využití služeb JIP/KAAS.

Na základě dálkového přístupu lze získat kompletní výpis z evidence skutečných majitelů. Dálkový přístup i vyřízení žádosti o dálkový přístup jsou bezplatné.

2.6. Evidované údaje

Předmětem evidování jsou zákonem vymezené údaje o skutečném majiteli a související skutečnosti (§ 13 zákona o ESM). Jde o (1) údaje identifikující osobu skutečného majitele, (2) údaje objasňující, na čem je pozice skutečného majitele založena, včetně údajů o případné struktuře vztahů, (3) údaje

---

¹³ Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 910/2014 ze dne 23. července 2014 o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu a o zrušení směrnice 1999/93/ES.

o trvání pozice skutečného majitele a (4) údaje o právnické osobě nebo právním uspořádání, o jejichž skutečného majitele jde. Předmětem zápisu jsou dále i (5) údaje týkající se procedurálních aspektů zápisu jednotlivých údajů (kdy byly provedeny, respektive zpřístupněny). Konečně se zapisují (6) údaje v rámci tzv. poznámky nesrovnalosti.

Povahou postavení je v kontextu evidence třeba rozumět to, jak daný člověk v základní rovině naplňuje vymezení skutečného majitele. Člověk může být koncovým příjemcem nebo osobou s koncovým vlivem, případně naplňovat oba tyto prvky současně. Může se též jednat o skutečného majitele náhradního (§ 5 zákona o ESM). Ze zápisu musí být též zřejmé, zda je pozice založena přímo či nepřímo. Je-li pozice skutečného majitele založena jeho přímým či nepřímým podílem, je třeba zapsat velikost takového podílu.

V případě nepřímého postavení skutečného majitele je nutné zapsat popis struktury vztahů. V rámci popisu struktury vztahů se zapisují jednak jednotlivé články struktury (prostředkující osoby), jednak údaje o vztazích mezi články – typicky velikost prostředkujících podílů.

2.7. Kvalita a spolehlivost evidence

Údaje zapsané v evidenci mají podklad v písemnostech, které byly předloženy soudu k návrhu na zápis nebo notáři k žádosti o zápis. Registrační autorita zkoumá podkladové materiály, nikoli realitu. Nelze tak z povahy věci garantovat, že zapsané údaje odpovídají skutečnosti. Není též upravena domněnka, podle které by se na zapsané údaje dalo spolehnout.

V souladu s požadavky AML směrnice však jsou zavedeny mechanismy kontroly zapsaných údajů, jakož i sankce motivující evidující osoby k řádnému plnění evidenční povinnosti.

Předně může případné nesrovnalosti v evidenci skutečných majitelů řešit příslušný soud. Pro tyto účely slouží tzv. řízení o nesrovnalostech (§ 42 a násl. zákona o ESM). Cílem řízení je primárně z evidence vymazat nesprávné údaje. Nesrovnalostí se rozumí stav, kdy údaje v evidenci neodpovídají skutečnosti (aktuální či historické) nebo kdy v ní zcela chybí. V souvislosti s potřebou detekování možných nesrovnalostí je zavedena oznamovací povinnost pro orgány veřejné moci a povinné osoby (ve smyslu AML zákona). Řízení o nesrovnalostech je beznávrhové, soud jej může zahájit na základě oznámení ze strany kvalifikovaných subjektů, ale i z vlastního podnětu. Soud zahajuje řízení tehdy, je-li to vhodné k ochraně práv třetích osob (§ 44 zákona o ESM). Soud zvažuje, jak je nesrovnalost významná a zda může někoho poškodovat.

Zákonná úprava primárně preferuje, aby evidující osoba zjištěnou nesrovnalost napravila. Soud tak zásadně nejdříve vyzývá k odstranění či vysvětlení nesrovnalosti. Spolu s řízením o nesrovnalosti je též upravena tzv. poznámka o nesrovnalosti (§ 45 zákona o ESM), která umožňuje rychlé zapsání informace o potenciální nesprávnosti, jakož i o výsledku řízení (§ 49 zákona o ESM). Výsledek řízení o nesrovnalosti je v určitých případech podkladem pro udělení pokuty za přešůpek ze strany příslušné obce s rozšířenou působností.

2.8. Sankce za porušení evidenčních povinností

Zákon o ESM upravuje sankční mechanismy při nesplnění evidenční povinnosti. Předně při absenci jakéhokoli údaje v evidenci či při nezajištění opravy soudem zjištěné nesrovnalosti může být evidující

osobě uložena pokuta až do výše 500.000 CZK (§ 55 zákona o ESM). Pokuta může být také uložena tomu, kdo svou nesoučinností nesrovnalost způsobil (např. skutečný majitel).

Kromě pokut jsou upraveny negativní soukromoprávní následky nezapsání skutečného majitele (§ 52 a násl. zákona o ESM). Nezapsanému skutečnému majiteli obchodní korporace nebude možné vyplatit zisk (v případě vyplacení i přes zákaz dojde k porušení péče řádného hospodáře statutárním orgánem a možnému vymáhání bezdůvodného obohacení). Stejně tak nebude moci nezapsaný skutečný majitel uplatňovat svá hlasovací práva (v případě přijetí usnesení hlasy skutečného majitele i přes zákaz hrozí zneplatnění usnesení). V neposlední řadě zákon stanovuje nevymahatelnost smluv zastírajících skutečného majitele, tedy např. komisionářských nebo obdobných smluv mezi profesionálním „nominee“ jednatelem a skutečným majitelem.